

De Eraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad No. 134.)

Zondag 8 Juli 1906. No. 1488.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertentieaanvragen aan de ADMINISTRATIE; Bureau: Warmoesstraat 96, te Amsterdam. Inzendingen, die later dan Donderdag's namiddags te 12 uren worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementprijs: franco aan huis, per drie maanden f 1.20, voor België per jaar f 5.30 bij vooruitbetaling, voor het verdere buitenland per jaar f 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers f —.10. Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. en aan het Bureau te Amsterdam. Advertentieprijs: van 1 tot 6 regels f 1.20, voor elk regel meer f —.20. Aanvragen en vermelding van liefdegaven f —.12 per regel.

Van de tien geboden.

CVIII.

HET ACHTSTE GEBOD.

IX.

Waar die twijfel is eene baar der zee gelijk, die van den wind gedreven en op en neer geworpen wordt.
Jacobus I: 6b.

De behandeling van het achtste gebod eischt in onzen tijd zekere uitvoerigheid.

De communistiche en sociaal-democratische theorieën, die zijn opgekomen naar aanleiding van de maatschappelijke noodden en in wier toepassing sommigen de middelen zien welke uit deze noodden zullen vloeien, terwijl anderen daarin niet anders kunnen zien dan middelen erger dan de kwaal, — deze theorieën hebben in het zedelijk oordeel van velen onzer tijdgenooten op het stuk van het eigendomsrecht, met name van den privaat-eigendom, verwarring, onzekerheid gebracht.

Voor communisten en sociaal-democraten van professie is de privaat-eigendom, hetzij op het stoffelijk goed in het algemeen, hetzij alleen op grond en bodem en andere productiemiddelen, slechts een recht van den sterkste, dus geen recht. Voor een sociaal-democraat van, op het stuk der Marxistische leer, onverdracht rechtzinnigheid is het een dogma, dat de „kapitalistische bedrijfswijze“ naar het recht dat gelden moet, en dat dan ook eens, wanneer de maatschappij in haar sociaal-fase zal verkeren, gelden zal, een ongerechtigheid is; voor hem is het een dogma, dat de uit deze bedrijfswijze verkregen winst van den ondernemer, van den privaat-eigenaar der productiemiddelen, niet anders dan „uitbuiting“ zijner werklieken, diefstal van hun arbeid is; een „verborgenheid der ongerechtigheid“, onthuld door *Mars's theorie van de meerwaarde*.

Dat nu, ook naar hooger recht dan wat in de menselijke wetgeving vastgesteld is, dan wat in de maatschappij geldt, privaat-eigendom geen onrecht is en de ondernemingswinst van den privaat-eigenaar der productiemiddelen, zonder meer, nog geen diefstal behoort te zijn, zal een Christen, ook een Christen die arbeider is, niet licht durven ontkennen.

Verward, als dat van communisten en sociaal-democraten, is op het stuk van den eigendom zijn zedelijk oordeel nog niet.

Het „eigendom is diefstal“ zal een Christen niet als een algemeene stelling onderschrijven en evenmin die andere, dat „loondienst uitbuiting is“.

Mit dit al kan niet worden ontkend, dat er in onzen tijd onder den invloed der communistiche en vooral sociaal-democratische theorieën, op het stuk van den eigendom ook onder Christenen, een onzekerheid is. De onzekerheid van den twijfel.

Twijfel komt van twee.

Twijfel is, dat men bij twee meeningen, die als ja en neen tegenover elkander staan; die elkander uitsluiten, zoodat zij niet beide waar kunnen zijn; voor zijn bewustzijn in onzekerheid is, welke van de twee de ware en welke de valsche is.

Men wordt dan geslingerd.

Het beeld van Jacobus: „die twijfelt, is eene baar der zee gelijk, die van den wind gedreven en op en neer geworpen wordt“ (h. 1: 6) — dat gaat ook hier door.

En deze twijfel bestaat op het stuk van eigendom in onzen tijd ook onder Christenen.

De antithese, de tegenstelling tusschen Christenen en niet-Christenen, bestaat nu eenmaal, ook ten onzent.

Wiens denken vrij, d. i. los van de ons in den Bijbel door God geschonken openbaring is; in wiens bewustzijn de twaalf artikelen van het katholiek Christelijk Geloof niet meer voegen; wie niet meer overtuigd is, dat in het Kruis van Golgotha de eenige hoop der zaligheid ligt — is geen Christen.

Ook op politiek, op staatkundig gebied gaat deze tegenstelling door.

In de praktische politiek nu duidt de spraakmakende gemeente de verschillende richtingen door kleuren aan.

Ten onzent spreekt men enerzijds van zwart en groen, anderzijds van rood.

Op staatkundig gebied dekt dit dan vrijwel de tegenstelling tusschen hen, die zich ook in het staatsleven aan den Bijbel gebonden achten, en hen bij wie op dit gebied van deze gebondenheid geen sprake is. Dit laatste toch is het onveranderlijk kenmerk van het rood der vrijzinnigheid in al haar schakeeringen.

Maar volstrekt niet altijd dekt zich in

onzen tijd dit zwart en groen enerzijds en dit rood anderzijds met de beschouwingen van den eigendom.

Tegen het schreeuwend vuur-rood der vrijzinnigheid en der sociaal-democratie met haar eigendoms-theorieën vloeit de vrijzinnigheid van zachter tint. Van deze theorieën der eerste moet de laatste niets hebben.

Angst voor het roode spook van den socia-listischen toekomst-Staat heeft deze vrijzinnigheid van zachter tint nog meer doen verbleken. Beduchtigheid voor hun eigendommen heeft vele „gematigde vrijzinnigen“ op zijn minst doen twijfelen of de leer, waarin zij waren opgevoerd, „dat religie heelemaal een privaat-zaak is“, wel bepaald nuttig is met het oog op den „privaat-eigendom“.

Hetgeen in sommige streken van ons land, waar de „vrijzinnigheid“ van liberale en moderne dominees schier heel de bevolking eerst van haar Belijdenis en toen van haar Bijbel heeft losgemaakt, wordt gezien, moge hier ter illustratie dienen.

De vrijzinnige prediking had voor de socia-listische propaganda onder het proletariaat een vruchtbaare akker toebereid en de arbeiders zijn er dan ook socialisten geworden. Maar de „kapitalist“, de boer en de fabrikant, al geloofte hij ook evenmin meer iets van den Bijbel als zijn arbeider en al is hij ook evenzeer er van overtuigd als zijn arbeider, dat het „laat ons eten en drinken, want morgen sterven wij“, de eenige ware levenswijze is, — moet van het socialisme dat den privaat-eigendom van grond en bodem en andere productiemiddelen in gevaar brengt, niets hebben. Met wrevel wendt hij zich af van al dat hedendaagsche gedoe, dat het volk maar bederft en waaraan, tot zijn diepe verontwaardiging, zelfs dominees, — inplaats van, zooals dat vroeger was, zich alleen bezig te houden met hun werk, met den godsdienst — tegenwoordig, druk doende in „geheel-onthouding“ en „opruiterij“, ook al met werken. En, meestal onder een krachtwoord, geeft hij de zondige verzekering dat, al heeft hij 't evenmin begrepen op de fijnen, „die je altijd bedriegen“, als op de roomschen, „die je nooit kunt versouwen“ — hij nog zal eindigen in groen of zelfs zwart.

Dan, het is anderzijds ook gezien en het wordt nog gezien, dat hoewel, al is het ook, dat vloekt tegen het schreeuwend vuur-rood der vrijzinnigheid van de sociaal-democratie met haar eigendoms-theorieën het zwart of het groen van het Christelijk bewustzijn, dat zich, voor alle gebieden des levens, gebonden weet aan wat God in den Bijbel heeft geopenbaard; — dat, al is het ook, dat het zielsoog van den Christelijken arbeider van roomschen of gereformeerden huize door het staren op dit schreeuwend vuur-rood eerst pijnlijk werd aangedaan, — voor dit-zelfde oog, wanneer het er maar eenmaal aan gewend was geraakt, van dat schreeuwend vuur-rood tenslotte een zekere bekoring uitging.

Zeker, niet de vrijzinnigheid, niet het los zijn van Gods openbaring bekoorde dan zulk een Christen-arbeider, want daarvoor stond hij nog te vast in zijn Geloof, maar wat hem bekoorde was de met deze vrijzinnigheid verbonden theorieën over den eigendom.

Heel verklaarbaar.

Armoede is toch een kwaad, en het is te begrijpen, dat een arbeider, die zelf armoede lijdt of ook andere armoede ziet lijden, er op bedacht is dit kwaad te verhelpen. En evenzeer is het te begrijpen, dat wanneer zulk een arbeider dan bekend raakt met een theorie, die hem niet slechts in de „kapitalistische bedrijfswijze“ met haar plusmakerij, haar meerwaarde, de oorzaak van zijn armoede ontdekt, maar ook, in de opheffing van het privaat-bezit der productiemiddelen, het onfeilbare middel aanwijst om aan die armoede een einde te maken, hij door zulk een theorie eerst verblijst, dan bekoord wordt.

En eenmaal onder die bekoring wordt zulk een arbeider dan „half of drie kwart socialist“. Hij tracht dan zijn Christelijk geloof met de eigendoms-theorie der vuur-roode vrijzinnigheid zoo goed mogelijk te ploien en te schikken.

Hij combineert dan rood met zwart; of rood met groen — in de kleurenwereld een zeer smakelooze combinatie.

Twee- of drie-kwart socialist; Christen-Socialist; Roomsche- of Gereformeerde Socialist.

Wie nu goed begrijpt, wat in den gangbaren zin van het woord, in den zin dien het door de sociaal-democratie nu eenmaal gekregen heeft, „socialist“ beteekent, geeft toe, dat zulk een gedachtenverbinding als

die van Christen-socialist, tenzij men met de woorden speelt, niet aangaat.

De practijk bevestigt dit.

Want zulk een Christen-socialist blijft dan ook of als Christen, door zijn gebondenheid aan het Woord, nog in twijfel of de socia-listische eigendoms-theorie, hoe bekoorlijk ook, wel de ware is; of als socialist, als heel of driekwart socialist door deze theorie al verder meegesleept, zal hij straks verbreken den band aan het Woord en eindigen in vrijzinnigheid; in rood, vuur-rood.

De sociaal-democratie kan wijzen op tal van partijgenooten van Christelijken huize, door haar afvallig geworden van het Geloof.

Nu is wat dus is gezien en nog gezien wordt, wel heel verklaarbaar, maar daarom nog niet zedelijk goed te keuren.

Armoede is zeker 'n kwaad dat men moet trachten te verhelpen; maar wie beter weten kan, mag zich niet laten verleiden, zich omtrent haar oorzaken onjuiste voorstellingen te maken.

En nu is het, zoo als wij in onze vorige artikelen hebben aangehouden onjuist, dat de kapitalistische bedrijfswijze op zich zelf de oorzaak van de armoede der proletariërs is; dat het privaat-bezit, zonder meer, onrechtvaardig is; dat de ondernemingswinst met haar meerwaarde kortweg diefstal is.

En Christen-arbeider kan dat weten.

Ook door het onderwijs dat, in onzen tijd, de kerk bij haar leerling en prediking, of de jongelings- en gezellen-vereenigingen, waar zij haar invloed oefent — hem heeft te bieden.

En onderwijs, waarbij ook de weerlegging van onjuiste voorstellingen behoort.

Zij, de kerk, heeft, als een trouwe moeder, hare kinderen niet slechts den weg ten hemel, maar ook den weg door het leven te wijzen.

En al zijn nu ook „sociale preeken“ niet geheel onbedenklijk, ook in de prediking — waar toch niet alleen van wat men gelooft moet, en van wat men in de gemeenschap met zijn God genieten kan, maar ook van hoe men handelen moet, dient gesproken — moeten ook de ordonnantien des Heeren voor het sociale, voor het maatschappelijk leven, te worden uiteengezet.

En bij dit laatste behoort ook weerlegging van valsche voorstellingen.

Zeker, kan dit en behoort dit niet te geschieden in iedere predikatie; maar evenmin mag er in iedere predikatie van gezwezen.

Allermint bij eene over het achtste gebod.

In onze gereformeerde kerk wordt daarover eens in het jaar gesproken.

Denk u nu — 't geval is in onzen tijd waarlijk niet ondenkbaar — dat onder die prediking een werkmans neerzit, die pas van „de groote ontdekking van Mars“ heeft gehoord; voor wie „de verborgenheid der ongerechtigheid van de plusmakerij“, eerst kortelings is ontsluit; die nog wel twijfelt of het met die theorie van de meerwaarde heelemaal in den haak is, maar daarom ook niet zeker is van haar onjuistheid.

Onze broeder luistert.

Hij hoort van het eigendomsrecht en van de zonden om zich daaraan te vergrijpen; nu, dat stelen zonde is weet hij ook wel.

Van den privaat-eigendom, — daar zal het komen! denkt hij — maar neen! van de „groote ontdekking“ komt er niets.

„Zou die prediker er zelf niet van hebben gehoord?“

Hij acht dit ondenkbaar.

Maar wacht: „het komt toch!“

Daar begint de prediker over het „socialisme“.

Dat het niet deugt en dat het slecht is en dat het een goddelooze leer is.

Ja, dat gelooft onze broeder ook. „Hoewel, die socialistischen drinken niet; 't zijn afschaffers; dat is toch niet slecht!“

Maar hij denkt alweer aan de meerwaarde en daarom denkt hij niet meer dat over „niet-drinken“.

Hij luistert weer.

Er komt echter van de meerwaarde niets.

Welnu, hij behoeft geen diepe studie van 't menschelek zieleleven te hebben gemaakt, om te begrijpen wat er in de ziel van dien broeder onder zulk een prediking omgaat, om te begrijpen hoe er zich de binnenpraters laten hooren: „Ze durven er niets van te zeggen, omdat ze er niets tegen weten te zeggen!“ om te begrijpen, dat den man, als straks de kerk uitgaat, in zijn ziel overtuigd is, dat die theorie van de meerwaarde onweerlegbaar is.

Om beter te kunnen weten, had zijn prediker hem moeten onderrichten.

Nu wordt in onze Gereformeerde kerken het onderricht op dit stuk zeker niet verzuimd.

Ken prediking over het achtste gebod als die wij hier teekenden, zal wel uitzondering zijn.

Maar wij in een predikatie over dit gebod een onderwerp als de theorie der meerwaarde, uiteraard niet dan zeer beknopt kan behandeld, meenden wij het hier, bij de systematische uiteenzetting van de tien geboden, wat breder te moeten bespreken, gelijk wij in onze vorige artikelen dan ook hebben gedaan. Ook met het oog op de communistiche en socia-listische theorieën over den eigendom, eischt de uiteenzetting van het achtste gebod in onzen tijd een zekere uitvoerigheid.

Men versta dit echter wel.

De bedoeling is allermint om, waar wij getracht hebben de onjuistheid dezer theorieën in onze vorige artikelen aan te toonen; waar wij getracht hebben de meening te weerleggen, dat het privaat-bezit, bepaaldelijk van de productiemiddelen, onrecht en de winst der kapitalistische bedrijfswijze diefstal is, — daarmee partij te kiezen voor de bezitters tegen de bezitlozen.

Allermint kan worden ontkend, dat wanneer het beginsel der Christelijke liefde ontbreekt, de kapitalistische bedrijfswijze aanleiding kan geven tot sociale ongerechtigheden.

Allermint kan worden ontkend, dat na de desorganisatie van den arbeid door de Fransche revolutie en gedurende den bloeitijd van het liberalisme, de maatschappelijke toestanden met hun scherpe tegenstelling tusschen rijk en arm om verbetering riepen; dat de arbeiders en ook voor een deel van den boerenstand, onbeschermd stonden tegen de overmacht van het kapital; dat er onrecht is gepleegd en nog gepleegd wordt.

De sociale quaestie is wel niet uitsluitend, maar toch voor een goed deel ook een zedelijke quaestie.

En waar de Kerk in deze quaestie haar woord doet hooren, mag het zelfs den schijn niet hebben alsof zij het voor de zwakken tegen de sterken opneemt.

Dit laatste is wel Darwinistische, maar geen Christelijke ethika. Volgens de leer van het Darwinisme toch overleven, met natuur noodwendigheid, in den strijd om het bestaan, de sterkeren de zwakken; maar volgens de Christelijke leer moeten de sterkeren de zwakken steunen en tegenover hen barmhartigheid oefenen. Nooit mag de Kerk van Christus vergeten, dat haar Heere juist tot zich riep de vermoelden en belasten; die als trekkers onder het harde juk en als lastdieren onder den zwaren last zuchtenden. (Mattheus 11: 30).

Omdat de sociale quaestie wel voor een goed deel, maar toch niet uitsluitend een zedelijke is, kan de Kerk alleen haar zeker niet oplossen.

In een maatschappij waar, om iets te noemen, het „vrije arbeidscontract“ en de „vrije concurrentie“ door niets zijn beperkt, heeft ook de Staat een roeping om met zijn wetgeving niet alleen de „proletariërs“, maar ook de „kapitalisten“ te beschermen.

Men vergeet toch niet, dat ook waar de ondernemer, overtuigd van de waarheid, dat de arbeider zijn loon waard is, dien arbeider een hem waardig loon wil geven, dit zijn willen niet kan uitvoeren door de „vrije concurrentie“. Maar toch blijft het de roeping der Kerk, aan de oplossing van de sociale quaestie mede te arbeiden, voor zoover deze een zedelijke is.

Haar roeping is, als eens Abigail, in de woestijn van Maon, tusschen Nabal en David, bemiddelend op te treden, verzoenend te werken, uitbarstingen van hartstocht te voorkomen tusschen naar goud hongerende en daarom vreklike bezitters, en naar brood hongerende en daarom in wilde woede ontstoken proletariërs (1 Samuel 25).

Haar roeping is en den ondernemer en den werkmans te wijzen op zijn plichten.

Haar roeping is te weerleggen de valsche leer, ook de valsche leer van communisme en socialisme op het stuk van den eigendom.

Opdat hare kinderen niet worden omgevoerd.

De Sociaal-democratie is zeker opgekomen naar aanleiding van de sociale noodden, die ongetwijfeld niet maar denkbeeldig waren en zijn. Maar haar voorstelling alsof het privaat-bezit op zich-zelf de oorzaak van die noodden ware, is onjuist, en tot verhelping van die noodden is opheffing van het privaat-bezit, zij het dan ook alleen van de productiemiddelen, zeker niet het ware geneesmiddel.

Dit moet onder ons Christenen vast staan, en daartoe schreven wij onze voorgaande artikelen over communisme en socialisme in verband met den eigendom.

„Toen ik een kind was.“

Toen ik een kind was, sprak ik als een kind, was ik geind als een kind, overleide ik als een kind; maar wanneer ik een man geworden ben, zoo heb ik te niete gedaan hetgeen eens kinds was. 1 Cor. 13: 11.

Onze verborgen omgang met het Eeuwige Wezen volgt geen vast, eenvormig model. Wat zich op dit hoogheilig en diep-innig gebied in nagebootsten vorm vertoont, wekt juist door dit nagebootste veeleer het vermoeden van onrecht. Reeds bij den omgang met den creatuurlijken mensch ontworstelt alle dieper gaande vriendschap zich aan de klem der conventionele gewoonte. Een vormigheid in verkeer en omgang heerscht alleen, en mag alleen heerschen, bij die oppervlakkige aanraking in breder kring, die den lach der liefde wel op 't gelaat, maar niet in het hart doet opkomen.

Ons leven met God kan zich niet aan het werktuigelijke onderwerpen. Evenals in de natuur, is ook op dit geestelijk erf de levensuiting organisch. En gelijk elke boom een ander blad en elke stengel een eigen bloemknop ontplooft, zoo ook ontsluit elk menschelek hart zich voor zijn God op een eigen wijze, zingt voor zijn God een eigen lied op eigen toon, en smaakt in den verborgen omgang met den Almachtige een innigheid der genieting, die geheel beantwoordt aan de eigen behoefte van zijn innelijk bestaan, en door geen ander zóó kan genoten worden.

Zoo ergens, dan is hier het apostolisch woord van toepassing: „Bij den één wel aldus, maar bij den ander alsoo.“ Invloed hierop heeft de sexe, heeft het temperament, heeft de levensconditie, heeft de nationaliteit, heeft inborst, aanleg en karakter. En zelfs waar al deze gegevens onder de leiden van eenzelfde gezin bijna precies eender zich vertoemen, is er nog in het persoonlijke zulk een sterk uiteenloopen, dat twee broeders of twee zusters niet dan hoogst zelden in hun mystiek vroom bestaan een geheel gelijke gestalte vertoopen.

Maar niet enkel tusschen twee of meer personen bestaat ten deze veelal een scherp getekend onderscheid; gelijkssoortig onderscheid vertoont zich evenaas bij dezelfde persoon.

Uw eigen heilige gewaarwordingen in uw zoeken om nabij uw God te wesen, zijn volstrekt niet altoos van gelijke natuur. Het spreekt vanzelf, dat ze bovendien in graad van scherpte van indruk verschillen. Maar dat is niet al. Ze verschillen ook in aard en natuur. Ze zijn heel anders in oogenblikken van hooggestemde vreugde, dan in bange nood of onder hevigen angst. Frische gezondheid of slopende krankheid geeft aan uw innerlijk bestaan een geheel ander beeld. Na zelfoverwinning in de ure der verzoeking, is uw gemeenschap met uw God iets geheel anders, dan na berisping in sonde en val.

Het is en blijft onder dat alles in uw hart wel 'tzelfde orgel, maar heel andere registers worden telkens open getrokken, en wisselend is gedurig het accoord.

En op dat altoos wisselende en anders zijnde, moet daarom zoo telkens gewezen worden, omdat in nabootsing, in eender zijn, in gelijkvormigheid hier de dood heerscht, en het rijke, volle, bloeiende leven der vroomheid, alleen in eendlooze verscheidenheid en eigenheid tiert.

Voor al één onderscheid kan hier niet genoeg nadruk gelegd; op het onderscheid namelijk in leeftijd.

Zoo juist teekent de apostel het: „Toen ik een kind was, sprak ik als een kind, was ik geind als een kind, overleide ik als een kind.“ Maar zoo bleef het niet. Later was het geheel anders: „Toen ik een man geworden ben, heb ik te niet gedaan wat eens kinds was.“ En het wel, dit onderscheid tusschen het bestaan van een kind en van een man, brengt de apostel juist daár ter sprake, waar hij handelt van de persoonlijke kennis, die we van onzen God hebben.

Natuurlijk werkt dat onderscheid nog veel bij.

De apostel stelt korthedshalve alleen het kind tegenover den volwassen man; maar 't behoort wel nauwelijks gezegd, dat de knaap en het jonge meisje weer anders bestaan, dan de jongeling en de jongedochter; dat de man in de kracht van zijn leven anders bestaat dan de man in zijn afgaanden dag; en dat aan het eind van de pelgrimsreis de grijsaard weer een eigen beeld vertoont met eigen ziels-behoefden.

Van al deze overgangen in leeftijd en zielsbestaan ondergaat nu vanzelf ons gemeenschapsleven met onzen God den noodzakelijken invloed. Wat komt, ontwikkelt zich uit wat voorafging. Zoo is er bij geregelde, ongestoorde persoons-ontwikkeling een gestadige verrijking, sterking en verdieping, en bovendien voegt elke nieuwe levensfase aan wat voorafging in zoo sterke mate nieuwigheid van uiting toe, dat de grijsaard zich bijna niet meer terug kan denken in de bange worstelingen van passie, waarin hij weleer zijn gemeenschap met zijn God verweren of veroveren moest.

Maar al gaat de wijziging, verandering en vervorming van den verborgen omgang gestadig door tot op het einde, toch wees ook de Christus er op, hoe ten deze tusschen het kind en den man een ingrijpend onderscheid bestaat, dat aan beider zielsbestaan een geheel eigen type leent; en het is het niet letten op